

Людмила Сорочук

кандидат філологічних наук, науковий співробітник
Центр українознавства філософського факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

ORCID:0000-0003-0478-356X

Email: LVS1166@ukr.net

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА МІСІЯ МИХАЙЛА ВЕРБИЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ НАЦІЄТВОРЕННЯ

Анотація. Простежено творчу діяльність Михайла Михайловича Вербицького, як одного з найяскравіших представників національної еліти періоду українського культурного відродження XIX ст. Наголошено на вагомості соціально-культурної місії митця, священника греко-католицької церкви, громадського діяча, засновника професійної музики на Галичині й одного із фундаторів національної композиторської школи в Україні. Представник мистецької еліти, відомий композитор М. Вербицький був взірцем професіоналізму в музичній справі й, що дуже важливо, носієм національно-культурних ідей.

У статті порушується питання значимості створення пісні-гімну «Ще не вмерла України»: слова П. Чубинського, музика М. Вербицького. Славетний музичний твір, слова і мелодія якого єднають не одне покоління, згуртовує українців як в Україні, так і за її межами, впливає на формування ідентичності та пробуджує національну свідомість. Працюючи над створенням величної пісні, автори розуміли, що в піснях-гімнах закодовані політичні важелі, завдяки яким розкривається потенціал для демократичного розвитку нації та консолідації громадян.

Після здобуття Україною незалежності, було затверджено текст гімну, з одночасною редакцією, а в березні 2003 р., Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Державний Гімн України» на музику В. Вербицького, слова П. Чубинського «Ще не вмерла України, і Слава, і Воля» – є одним з найголовніших державних символів.

Акцентується увага на тому, що М. Вербицький є автором музики до Гімну України й своїм життєвим вибором, активною громадською діяльністю та творчим доробком здійснював просвітницьку та соціально-культурницьку місію. Талановитий композитор, духовний наставник, патріот М. Вербицький усвідомлював цінність того, що він робив, самовіддано й жертвовно працював, просуюючи позицією самоствердження українців, як вільних та самодостатніх людей.

Ключові слова: соціально-культурницька місія, національне відродження, націєтворення, автор музики Державного Гімну України.

Ludmyla Sorochuk

Ph.D. in Philology, Scientific Researcher,
Center of Ukrainian Studies of Faculty of Philosophy
Taras Shevchenko National University of Kyiv

CULTURAL AND EDUCATIONAL MISSION OF MYKHAYLO VERBYTSKY IN THE CONTEXT OF NATION-BUILDING

Abstract. The creative activity of Mykhailo Mykhailovych Verbytsky, as one of the brightest representatives of the national elite of the period of the Ukrainian cultural revival of the XIX century, was traced. The importance of the social-cultural mission of the artist, a priest of the Greek Catholic Church, a public figure, the founder of professional music in Galicia and the founder of the national school of composition in Ukraine was emphasized. A representative of the artistic elite, the famous composer M. Verbytsky was a model of professionalism in music and, very importantly, a bearer of national and cultural ideas.

The article raises the question of the significance of the creation of the anthem song "Ukraine is not dead yet": the words of P. Chubynsky, the music of M. Verbytsky. The famous musical composition, the words and melody of which united more than one generation, united Ukrainians around the world, influenced the formation of identity and awakened national consciousness. Working on the creation of a majestic song, the authors realized that the songs-

hymns encode political levers, which reveal the potential for democratic development of the nation and the consolidation of citizens.

After Ukraine gained independence, the text of the anthem was approved, with simultaneous editing, and in March 2003, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law "On the National Anthem of Ukraine" to the music of V. Verbytsky, P. Chubynsky's words "Ukraine is not dead yet, and Glory, and Will" – is one of the most important state symbols.

Emphasis is placed on the fact that M. Verbytsky is the author of music for the National Anthem of Ukraine and his life choice, active social activity and creative work carried out a social-cultural mission. The talented composer, spiritual mentor, patriot M. Verbytsky realized the value of what he was doing, worked selflessly and sacrificially, promoting the position of self-affirmation of Ukrainians as free and self-sufficient people.

Key words: *social-cultural mission, national revival, nation-building, author of the music of the National Anthem of Ukraine.*

Актуальність проблеми. У сучасній гуманітаристиці активізувалась зацікавленість до витоків української історії й культури, особливо до наукової спадщини як видатних особистостей, так і до багатьох постатей, чиї імена тривалий час в радянський період, замовчувались. Вивчаючи чинники консолідації й об'єднання українства, а також проблематику деконфліктизації в українському суспільстві в постколоніальний період у зазначеному дослідженні ми намагатимемось показати ознаки єднання українців на прикладі життя і творчої діяльності найяскравішого представника національної еліти періоду українського культурного відродження XIX ст., одного із фундаторів національної композиторської школи в Галичині, автора музики до Гімну України – Михайла Михайловича Вербицького. Завдячуючи своїй мистецькій місії, патріотизму, не зраджуючи своїм цінностям та ідеям, а отже, в такий спосіб, розвивав й примножував українську культуру, гуртував навколо себе однодумців й непохитною громадянською позицією не підкорювався системі царського режиму.

Варто зазначити, що творчий внесок Михайла Михайловича Вербицького у розвиток музичного мистецтва, а в подальшому – державотворчих процесах України та націєтворенні, сповна не поцінований нащадками. Тому дослідження доробку культурного діяча є актуальним в контексті відродження історичної пам'яті, вивчення ролі української еліти у формуванні національної свідомості та ідентичності.

Аналіз досліджень та публікації. Вивчаючи життєвий шлях Михайла Вербицького, аналізуючи наукові розвідки творчого доробку митця, теоретичним підґрунтям запропонованого дослідження послужили роботи відомих науковців, які упродовж XX – початку XXI ст. оприлюднювали свої праці з історії розвитку та становлення музичного мистецтва в Україні, ролі представників української інтелігенції, митців, духовної еліти, які плекали українську культуру й активно впливали на формування української нації ще в умовах царського режиму.

Відомо, що тривалий час ім'я Михайла Михайловича Вербицького замовчувалось, але за останні роки сучасна гуманітаристика поповнилась науковими розвідками про автора Державного Гімну України. Серед яких виділяються праці Зиновія

Лиська «Піонери музичного мистецтва в Галичині» (1994 р.), Станіслава Людкевича «Михайло Вербицький та українська суспільність» (1999 р.). Фундаментальним є дослідження М. Загайкевич «Музичне життя Західної України другої половини XIX ст.» (1999 р.). Цікавими є праці О. Зелінського «Перший галицько-український гімн та "невідомий" твір М. Вербицького» (1999 р.) та «Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля...» (2004 р.). Цінним джерелом щодо дослідження історії створення Гімну України є робота Федора Погребенника «Ще не вмерла Україна. Історія забороненої пісні-гімну», яка була надрукована в журналі «Літературна Україна» (1990). Серед сучасних досліджень заслуговує на увагу монографія Любові Кияновської «Стильова еволюція галицької музичної культури XIX–XX ст.» (2000 р.) [4] й робота цієї ж авторки «Михайло Вербицький і сучасна музична українська культура» (2001 р.); дослідження Марії Загайкевич «Михайло Вербицький. Сторінки життя і творчості» (1998 р.) [6]; наукова розвідка Лариси Соловей «Отець Михайло Вербицький – композитор, громадський діяч, автор гімну України «Ще не вмерла України і слава, і воля» [7].

Зазначимо, що особистість громадського і культурно-освітнього діяча, священника, композитора розкривається як у загальних рисах, так і в окремих аспектах професійного спрямування. Чимало праць присвячено дослідженню історичного питання створення Гімну України, автором тексту якого є Павло Чубинський, а музику до слів написав Михайло Вербицький.

Мета дослідження. Для досягнення поставленої мети є доцільним вирішення таких завдань:

- проаналізувати роль національно-інтелектуальної еліти, що реально надалі вплинула на суспільно-політичну думку та згуртування нації (на прикладі творчої діяльності М. Вербицького);
- осмислити вагомість соціально-мистецької місії М. Вербицького, адже він є автором музики до Гімну України, засновником професійної музики на Галичині та одним із фундаторів національної композиторської школи в Україні;
- оцінити творчі досягнення та велич особистості М. Вербицького як освіченої, культурної людини, яка сповідувала гуманістичні й духовні цінності та підпорядковувала своє життя зазначеним принципам.

Виклад основного матеріалу. М. Вербицький належить до когорти тих українців, які працювали і творили заради розвитку своєї держави й вели активну громадсько-просвітницьку діяльність, адже митець був фундатором професійної музики у Галичині та заклав основи національної композиторської школи на теренах Західної України. Тому сучасна політична еліта, орієнтуючись на духовну, культурно-просвітницьку та громадську позицію М. Вербицького, як представника тогочасної мистецької інтелігенції, що реально мав об'єднуючий вплив на суспільно-політичну думку другої половини ХІХ ст., продовжує ідеї державотворення і в наш час [10, с.133].

Творчі досягнення й музичний спадок М.Вербицького (автора музики до українського славня) науковці почали досліджувати після розпаду Радянського Союзу й здобуття незалежності України в 1991 р. Згодом було затверджено текст гімну, з одночасною редакцією першого рядка, а вже у березні 2003 р., Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Державний Гімн України» на музику В. Вербицького, слова П. Чубинського «Ще не вмерла України, і Слава, і Воля». «Справжньою знахідкою стала музика Михайла Вербицького, покладена на вірш Павла Чубинського «Ще не вмерла Україна». Цьому творові судилася роль гімну Української держави, пісні-натхненниці багатьох поколінь» [1, с. 295].

Автори Державного Гімну України П. Чубинський і М. Вербицький посідають достойне місце серед представників української національної еліти, однак про їхні здобутки почали згадувати після розпаду Радянського Союзу. Варто зазначити, що зацікавленість вивчати творчий феномен П.Чубинського і М. Вербицького серед сучасних науковців зростає й, відповідно, українська гуманітаристика поповнюється ґрунтовними та цікавими дослідженнями. «Магнетизм людини залежить від того, наскільки вона відома світові, який внесок зробила в здобутки своєї епохи [3, с.17]. Дуже влучно сказав про проблему “заборони” у період тоталітарного режиму український філософ С. Кримський: «Феномен індивідуального, який має особистісний та національний ракурс, що виявляє специфіку, неповторність та цінність, всіляко нехтувався за тоталітарного режиму. Тому його врахування є особливо нагальним для постколоніальної України [5, с. 42 - 43].

Таким чином, Гімн України – найголовніший символ державності, а його звучання під час проведення різних заходів, як на державному рівні, так і поміж людей в повсякденному житті, має великий потенціал, об'єднуючи громадян навколо певної мети чи події, а отже і є духовним орієнтиром нації. М. Жулинський, досліджуючи національно-культурні міфи та реалії українського суспільства, перспективи його національного самовизначення сказав: «Духовний потенціал нації – це передумова і

головний рушій соціально-економічного оздоровлення суспільства» [2, с.133].

Варто зазначити, що слова й смислове наповнення славетної пісні не втратили актуальності вже більш як півтора століття та є важливими і в наш час, згуртовуючи українців у світі. «Автори Гімну П. Чубинський та М. Вербицький почесно належать до славетних і видатних діячів української культури. Гідним пошануванням корифеїв української культури та даниною пам'яті є символічне звучання Державного Гімну незалежної України» [8, с. 101].

М. Вербицький протягом всього свого життя був активним, творчо занурювався в композиторську роботу, долучався до громадсько-просвітницького життя, служив священником та шукав підтримки серед однодумців і колег. Л. Соловей називає видатних корифеїв української культури, з якими Вербицький активно працював та підтримував товариські стосунки. Серед них: М. Шашкевич, І. Вагилевич, М. Устиянович, Я. Головацький, О. Шухевич, А. Могильницький. Спілкування з такими людьми надихало на творчість й впливало на формування патріотично-спрямованої особистості Вербицького «глибоко національного митця, попередника М. Лисенка. Якщо «Руській трійці» належить заслуга відродження західноукраїнської літератури, то М. Вербицький посідає аналогічне місце в галузі музичного мистецтва» [7].

Михайло Вербицький був інтелектуальною та надзвичайно працюютою людиною. За короткий життєвий період (прожив 55 років) писав духовну музику, проводив активну просвітницьку й громадську роботу, а отже – працював заради майбутнього України. Він став першим у Галичині музичним інтерпретатором Шевченкової поезії, одним із початківців, поєднуючи вірш Т. Шевченка «Заповіт» з музикою.

У кінці 40-х р. ХІХ ст. починає налаштовуватись активне театральне життя, тож недарма М. Вербицький пише багато музичних творів для театру, створює музику до театралізованих п'єс (понад 20). Серед них: «Жовнір-чарівник», «Козак і охотник», «Школяр на мандрівці», «Верховинці», «Гриць Мазниця», та ін.). Трохи згодом, для театру «Руської Бесіди» митець написав побутову мелодраму «Підгіряне», одну із самих популярних своїх п'єс. Талановитий композитор працював і в царині симфонічної музики, маючи унікальну особливість, «свій почерк». М. Вербицький власний творчий доробок поповнив і оркестровими композиціями (відомі дванадцять симфонічних увертюр-симфоній), музика яких виразно утверджує національний стиль й підтверджує його професіоналізм.

Отже, музичні твори М. Вербицького стали першими зразками національної симфонічної музики на професійній основі у ХІХ ст. в Галичині.

Цікавою сторінкою у творчому житті талановитого композитора М. Вербицького є період пов'язаний, насамперед, із церковною діяльністю та

написання духовної музики. Йому належать понад сорок духовних композицій. Вербицький звертався до канонічних текстів, серед них: «Ангел вопієше» (великодній музичний твір), «Єдин Свят – хваліте», «Милость мира», «Отче наш», «Свят» та створив такі літургійні шедеври, як «Єдинородний Сине», «Святий Боже», «Алилуя». Тому духовна музика Михайла Михайловича набула широкого розповсюдження. Його твори співали у великих храмах і малих церквах, поширювались у рукописах і часто втрачали своє авторство, але музика жила поміж людей. Особливою популярністю серед світських творів у наш час користуються хорів мініатюри на тексти І. Гушалевича «До зорі», «Мир вам, браття»; В. Шашкевича «Жаль», «Цвітка молити»; В. Масляка «Де Дніпро котить хвилі». Варто назвати і «Заповіт» (сл. Т. Шевченка), «Поклін» (сл. Ю. Федьковича) та ін., а Літургія для змішаного хору звучить у багатьох храмах до сьогодні.

Важке дитинство, виснажлива робота, подолання побутових труднощів, часті переїзди, бідність та скрута підірвали здоров'я М. Вербицького. У 1870 році передчасна смерть обірвала життя корифея музичного мистецтва. Михайло Михайлович Вербицький прожив лише 55 років.

Досліджуючи творчий доробок українського митця, Лариса Соловей говорить: «Прикро, що ми мало знаємо про спадщину М. Вербицького, яка досі не тільки не осмислена, а навіть не встановлена. І хоч би як склалась її доля, але можна стверджувати, що вона досить немала і вагома, це понад 100 творів різних жанрів. Фактично, у більшості жанрів М. Вербицький виступає піонером західноукраїнської школи, демонструючи неабияку майстерність у пристосуванні європейських художніх норм до національного фольклорного ґрунту» [7].

Висновки. Відомо, що період другої половини XIX ст., коли жив і творив М. Вербицький, був сприятливим для активізації процесів українського національного відродження. Тому, досліджуючи спадщину Михайла Михайловича Вербицького, осмислюючи творчий доробок видатного композитора в контексті націєтворення, можна сказати, що його вагомий музичний спадок підняв українське мистецтво на високий щабель світової культури, а своєю громадянською позицією митець гуртував навколо себе однодумців та здійснював культурно-просвітницьку місію. Чимало музичних творів М. Вербицького є унікальними зразками української симфонічної музики XIX ст.

Досліджуючи історію створення Державного Гімну України можемо сказати, що пісня-гімн має «великий потенціал для консолідації українського суспільства та виховання справжнього громадянина й патріота нашої держави [9, с. 285]. Слова й мелодія Гімну України єднає не одне покоління, об'єднує українців за межами нашої держави, а його автор, відомий композитор Михайло Вербицький – є взірцем професіоналізму в музичній справі й достойним представником національної еліти.

1. Гусев В., Дорожжін В., Калінцев Ю. та ін. Видатні постаті в історії України (XI–XIX ст.): Короткі біографічні нариси. Історичні та художні портрети. Київ: Вища школа. 2002. 360 с.

2. Жулинський Микола. Національна культура за умов формування нової суспільної солідарності в Україні. *Нація. Культура. Література: нац.-культ. Міфи та ідейно-естет. Пошуки укр. л-ри.* Київ: Наук. Думка. 2010. С. 127 – 133.

3. Зиль А. Народнознавець. Павло Чубинський і його доба. К.: ТОВ «Казка». 2009. 360 с.

4. Кияновська Л. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX – XX ст.: Монографія. Тернопіль: Астон. 2000. 339 с.

5. Кримський С. Колізії цивілізаційного вибору в посттоталітарній Україні. *Філософсько-антропологічні студії 2000. Європейський вектор та основні цінності української гуманітаристики.* К.: Стило. 2000. 436 с.

6. Загайкевич М. Михайло Вербицький. Сторінки життя і творчості. Львів: Місіонер, 1998. 148 с.

7. Соловей Л. Отець Михайло Вербицький – композитор, громадський діяч, автор гімну України «Ще не вмерла України і слава, і воля». URL: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/11/014-14.pdf>

8. Сорочук Людмила. Гімн України – пісня, яка згуртує українців. *Суспільство, держава і церква у спектрі міждисциплінарних досліджень. Наукове видання.* Хмельницький. 2018. С. 100 – 101.

9. Сорочук Л. В. Державні символи та свята як підґрунтя консолідації української нації. *Консолідація українства в постколоніальну добу: монографія. За заг. ред. проф. М. І. Обушного.* Київ: Педагогічна думка. 2019. С. 274 – 286.

10. Сорочук Людмила. Українознавець Павло Чубинський – представник національної еліти. *Українознавчий альманах. Випуск 22.* К.: «Міленіум+». 2017. С. 132 – 136.

References

1. Gusev V., Dorozhzhin V., Kalintsev Y. and others (2002). *Vydatni postati v istoriyi Ukrayiny (XI–XIX st.): Korotki biohrafichni narysy. Istorychni ta khudozhni portrety* [Prominent figures in the history of Ukraine (XI–XIX centuries): Short biographical essays. Historical and artistic portraits]. Kyiv: Vyshcha shkola. 360 p. (in Ukrainian).

2. Zhulynsky Mykola. (2010). *Natsional'na kul'tura za umov formuvannya novoyi suspil'noyi solidarnosti v Ukrayini* [National culture under the conditions of formation of new social solidarity in Ukraine]. *Natsiya. Kul'tura. Literatura: nats.-kul't. Mify ta ideyno-estet. Poshuky ukr. l-ry.* Kyiv: Nauk. Dumka. 127 – 133 p. (in Ukrainian).

3. Zil A. (2009). *Narodoznavets'. Pavlo Chubyns'kyu i yoho doba* [Ethnographer. Pavlo Chubynsky and his time]. K.: TOV «Kazka». 360 p. (in Ukrainian).

4. Kyyanovs'ka L. (2000). *Styl'ova evolyutsiya halys'koyi muzychnoy kul'tury KHIKH – KHKH st.: Monohrafiya* [Stylistic evolution of Galician musical culture of the XIX - XX centuries: Monograph]. Ternopil': Aston. 339 p. (in Ukrainian).

5. Krymsky S. (2000). *Koliziyi tsyvilizatsiyoho vyboru v posttotalitarniy Ukrayini* [Collisions of civilizational choice in post-totalitarian Ukraine]. *Filosof's'ko-antropolohichni studiyi 2000. Yevropeys'kyu vektor ta osnovni tsinnosti ukrayins'koyi humanitarystyky*. K.: Stylos. 436 p. (in Ukrainian).

6. Zahaykevych M. (1998). *Mykhaylo Verbyts'kyu. Storinky zhyttya i tvorchosti* [Mykhailo Verbytsky. Pages of life and work]. L'viv: Mision. 148 p. (in Ukrainian).

7. Solovey L. *Otets' Mykhaylo Verbyts'kyu – kompozytor, hromads'kyu diyach, avtor himnu Ukrayiny «Shche ne vmerla Ukrayiny i slava, i volya»* [Father Mykhailo Verbytsky - composer, public figure, author of the anthem of Ukraine "Ukraine is not dead yet, and Glory, and Will"]. URL: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/11/014-14.pdf>

8. Sorochuk Ludmyla. (2018). *Himn Ukrayiny-pisnya, yaka z hurtovuye ukrayintsiv* [Anthem of Ukraine - a song that unites Ukrainians]. *Suspil'stvo, derzhava i tserkva u spektri mizhdystsyplinarnykh doslidzhen'*.

Naukove vydannya. Khmel'nyts'kyu, 100 – 101 p. (in Ukrainian).

9. Sorochuk L. V. (2019). *Derzhavni symvoly ta svyata yak pidgruntia konsolidatsiyi ukrayins'koyi natsiyi* [State symbols and holidays as a basis for the consolidation of the Ukrainian nation]. *Konsolidatsiya ukrayinstva v postkolonial'nu dobu: monohrafiya. Za zah. red. prof. M. I. Obushnoho*. Kyiv: Pedahohichna dumka. 274 – 286 p. (in Ukrainian).

10. Sorochuk Ludmyla. (2017). *Ukrayinoznavets' Pavlo Chubyns'kyu – predstavnyk natsional'noyi elity* [Ukrainian scholar Pavlo Chubynsky is a representative of the national elite]. *Ukrayinoznavchyy al'manakh. Vypusk 22*. K.: «Milenium+». 132 – 136 p. (in Ukrainian).

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2020.26.12>
УДК 305. 172:176(173)

Юлія Стребкова

кандидат філософських наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

ORCID: 0000-0001-9941-0330

Email: strebkova@i.ua

УКРАЇНСЬКІ ПРАКТИКИ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА У СВІТОВИХ ТРЕНДАХ БІОПОЛІТИКИ

Анотація. Репродуктивний, сурогатний, абортний та інші види медичного туризму є свідченням попиту на певні практики і невирішеність біополітичних питань на рівні законодавств багатьох країн світу із різним ставленням до соціально-економічної та біологічної нерівності. Україна залишається осередком світового репродуктивного туризму. У великих містах України розвивається репродуктивний бізнес і функціонують клініки, що надають послуги з використанням допоміжних репродуктивних технологій. Це актуалізує проблему невирішених питань біополітики та посилює їхній вплив на практики сурогатного материнства в Україні.

Обґрунтована потреба глибокого соціально-філософського аналізу проблем сурогатного материнства, особливо, коли справа стосується етики ризиків. Відзначено, що законодавство, яке регулює сурогатне материнство відстає від репродуктивних та соціальних практик і потреб. Акцентується увага на тому, що законодавство у біополітиці, актуальне на певний короткий час: до нового етапу розвитку технологічних можливостей. Законодавство з питань сурогатного материнства в Україні більш врегульоване і почасти більш прогресивне, ніж у багатьох країнах світу, ґрунтується на генетичній спорідненості.

Проведено аналіз останніх аболіціоністських ініціатив, зокрема тих, що походять від релігійних організацій. З'ясовано виклики та загрози українському соціуму, які несуть заборонні законотворчі ініціативи у сфері репродукції. Продемонстровано, що захист від експлуатації, на який посилаються аболіціоністи досягається явно непропорційним і обтяжливим для самих жінок способом. Зроблено висновки, що для